

käsir- 'schädlich sein' fiili ile benzeşmekten meydana geldiğini zannetmiyorum. Bu kelimelerin aslı *kesel* > *keser* olup Anadolu ağızlarında 'kertenkele' mânasında kullanılan *kelez*, *helez*, *hilez*. (Söz Derleme Dergisi) kelimelerine bağlanabilir; bunlar ise Kâşg. çağ. eski Anadolu tü. tarançı *keler*, türki *kiler* (Menges 745) ve *kertenkele* kelimesinin ikinci kısmını meydana getiren *kele* kelimeleriyle ilgili görünmektedir. *Kesel* kelimesinin bir Tunguz lehçesi olan lamutçada da karşılığı vardır: *isel* 'kertenkele' (V. İ. Cincius — L. D. Rişes, Russko-evenskiy slovar', Moskova 1952, s.v. *yaşçerica*). *Türkçede d, t ve n seslerinin türemesi* (Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, 1955) adlı yazımızın 15. s. bakınız. || 757. s. *mozay* 'das Junge von der Kuh' maddesine ilâve: macar. *boryū* (<bulg. tü.). || 766. s. *örük* 'Aprikose'. Bu kelime çağataycada da *örük*'tür. Çağataycada ikinci hecedeki *ü*'nün tesiriyle birinci hecedeki *e* umumiyetle *ö*'ye çevrilmiştir: *öçkü* (Kâşg. *eçkü*) 'keçi', *öksü-* (Kâşg. *eksü-*) 'eksimek', *ösrük~isrük* (Kâşg. *esrük*) 'sarhoş', *ötük~itük* (Kâşg. *etük*) 'çizme, edik', *töşük~tişük* (Kâşg. *teşük*) 'delik' v.s. || 772. s. *potaçaq* 'Junges vom Kamel'. Bibliyografyaya ilâve: Hasan Eren, *Zurufe an Tiere bei den Türken: Ural-Altäische Jahrbücher XXIV*, 3—4 (1952), 134—137. || 806. s. *torpaq* '1¹/₂- bis 2-jähriges 'Öchschén' maddesine ilâve: Anadolu ağızlarında *torpuk*, *torpuç*, *torbuç*, *torpuna*, *tortuk* 'henüz doğurma yaşına girmeden doğuran koyun, keçi, inek gibi hayvan' (Söz Derleme Dergisi), *torpiç* 'henüz kuzulamayan davar' (Anadilden Derlemeler).

Bilhassa mukayeseli Türk fonetiği üzerinde çalışanlar için çok faydalı bir yardımcı olan bu eserden dolayı hem müellife, hem bu eseri neşreden Alman ilimler ve Edebiyat Akademisine teşekkürü bir borç biliriz.

J. Eckmann

NIKOLAUS POPPE, *Mongolische Volksdichtung. Sprüche, Lieder, Märchen und Heldensagen. Khalkha-mongolische Texte mit Übersetzung und Anmerkungen. Wiesbaden, Franz Steiner Verlag, 1955. 287 s.* (Akademie der Wissenschaften und der Literatur. Veröffentlichungen der Orientalischen Kommission, Band VII).

Halha moğolcası bugün Moğol Halk Cumhuriyetinin (Dış Moğolistan'ın) resmî dili olup takriben 700 000 kişinin ana dilidir. Bundan başka bu dil diğer Moğol kabilelerinin çoğu tarafından da anlaşılır,

Bunlarla birlikte Halha moğolcasını anlayanların sayısı takriben bir buçuk milyonu bulur.

Batı ilim âleminde pek az tanınan Halha Moğol dili ve halk edebiyatının başlıca araştırmacısı, şimdi Washington Üniversitesinde profesör olan tanınmış mongolist ve türkolog Nikolaus Poppe'dir. Poppe, 1927 de Moğolistan'a bir ilmî tetkik seyahati yapmış ve burada topladığı zengin dil malzemesine dayanarak, Halha Moğol dili ve halk edebiyatına ait şu eserleri meydana getirmiştir: *Praktičeskiy učebnik mongol'skogo razgovornogo yazıka (halhaskoe nareçie)* [Moğol konuşma dilinin pratik ders kitabı (Halha lehçesi)]. Leningrad, Akad., 1931; *Zum Khalkhamongolischen Heldenepos* (Asia Major V, 1928, 186 v.d.), *Proizvedeniya narodnoy slovesnosti halha-mongolov. Severo-halhaskoe nareçie* [Halha Moğol halk edebiyatı mahsulleri. Kuzey Halha lehçesi]. Leningrad, Akad., 1932. Daha sonra Poppe, Amerikaya yerleşince, Halha Moğol dili gramerini almanca olarak yeniden işlemiştir: *Khalkha-mongolische Grammatik. Mit Bibliographie, Sprachproben und Glossar.* Wiesbaden, Franz Steiner Verlag, 1951.

Mainz (Almanya) İlimler ve Edebiyat Akademisi Şarkiyat Komisyonu yayınları arasında çıkan ve tanıtmaya mevzuumuz olan bu yeni eseri, zengin bir Halha Moğol halk edebiyatı antolojisidir. Şimdiye kadar, Rusya dışında rusçadan başka bir dilde böyle bir eser neşredilmemişti. Bu antolojiye alınan metinler, müellifin yukarıda zikredilen seyahati sırasında derlediği malzemenin bir kısmıdır. Müellif, mukaddimede (1—7. s.) Moğolistan seyahati ve Moğol halk edebiyatı hakkında malûmat verir. Metinler, edebî nevilere göre, şu gruplara ayrılmıştır: 1. moğolca *yöröl* denilen takdisler (8—17. s.); 2. şarkılar (moğ. *dū*) (18—51. s.); 3. bir delikanlının övünmeleri hakkında şakalı bir manzume (moğ. *şog nige*) (52—79. s.); 4. masallar ve kahramanlık efsaneleri (80—263. s.); 5. şaman türküleri (moğ. *bögîn dūdalga*) (264—275. s.). Notlar: metinlerde geçen bazı kelimelerin, şahıs ve yer adlarının, Buddhizme ait tâbirlerin, v. s. alfabetik liste halinde açıklanması (277—287. s.). Moğolca metinlerin almanca tercümeleri de vardır.

Poppe'nin eserlerini karakterize eden titizlikle yazılmış olan bu eserden yalnız mongolistler değil, mukayeseli halk edebiyatı ile meşgul olanlar da istifade edebilirler.

J. Eçkmaññ